

Paweł Malendowicz*

Wojna jako konflikt interesów. Stanowisko wybranych ruchów radykalnej lewicy wobec wojny w Ukrainie

War as a conflict of interest.
The attitude of selected radical left movements
towards the war in Ukraine

STUDIA I ANALIZY

Słowa kluczowe: Ukraina, radykalna lewica, marksizm-leninizm, trockizm, maoizm

Keywords: Ukraine, radical left, Marxism-Leninism, Trotskyism, Maoism

Abstrakt: Przedmiotem artykułu jest analiza stosunku wybranych ruchów radykalnej lewicy na świecie wobec wojny w Ukrainie. Celem artykułu jest zidentyfikowanie i usystematyzowanie stanowisk organizacji tworzących międzynarodowy ruch radykalnej lewicy komunistycznej do wojny w Ukrainie. Autor założył, że stanowiska te nie były jednolite, a ich zróżnicowanie było konsekwencją różnic ideologicznych, a także kontekstu politycznego i otoczenia narracyjnego, w których organizacje te działały. Zastosowaną metodą weryfikacji hipotezy była krytyczna analiza tekstów źródłowych oraz analiza aspektowa.

Abstract: The subject of the article is an analysis of the attitude of selected radical left movements in the world towards the war in Ukraine. The aim of the article is to identify and systematize the attitudes of the radical left organizations to the war in Ukraine. The author assumed that these attitudes were different, and their differentiation was a consequence of ideological differences, as well as the political context and narrative environment in which these organizations operated. The methods used to verify the hypothesis were a critical analysis of source texts and an aspect analysis.

* ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2325-9966>, dr hab. profesor uczelni, Wydział Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. E-mail: p.malendowicz@ukw.edu.pl

Wprowadzenie

Wojna w Ukrainie tocząca się od 2022 roku, poprzedzona nielegalną aneksją Krymu przez Rosję w 2014 roku, spowodowała zmiany w postrzeganiu ładu międzynarodowego w dotychczasowym kształcie. Choć zachodnia część społeczności międzynarodowej potępiła agresję rosyjską, to wśród międzynarodowych ruchów politycznych, które ustosunkowały się do wojny, były i takie, których stanowisko nie było jednoznaczne i różniło się od dominujących ocen wojny motywacjami ideologicznymi oraz interpretacją kluczowych dla współczesności wartości politycznych i interesów ekonomicznych. Jednym z nich był ruch komunistyczny tworzony przez adherentów marksizmu-leninizmu, trockizmu i maoizmu. Na nurt trockistowski składała się wielość pomniejszych ruchów, reprezentujących zróżnicowane, a niekiedy przeciwstawne interpretacje myśli Lwa Trockiego i procesów polityczno-ekonomicznych toczących się we współczesnym świecie. Z kolei nurt maoistowski współcześnie nie tworzył trwałych międzynarodowych struktur organizacyjnych.

Celem artykułu jest zidentyfikowanie i usystematyzowanie stanowisk organizacji tworzących ruchy radykalnej lewicy komunistycznej do wojny w Ukrainie. Autor wybrał do analizy te nurty międzynarodowej lewicy komunistycznej, przy których afiliowane były organizacje działające w Polsce (z wyjątkiem nurtu maoistowskiego). Założył, że stanowiska te nie były jednolite. Poza tym, że źródła odmiennych ocen wojny dokonywanych przez radykalną lewicę tkwiły m.in. w historycznych podziałach w ruchach komunistycznych i związanej z tym wielości analiz rzeczywistości politycznej i gospodarczej współczesnego świata, ich zróżnicowanie było konsekwencją różnic ideologicznych tworzących podstawę ich myśli politycznej, a także kontekstu politycznego i otoczenia narracyjnego, w których organizacje te działały. Zastosowaną metodą weryfikacji hipotezy była krytyczna analiza tekstów źródłowych o charakterze jakościowym. Autor posłużył się także analizą aspektową, opierając się na teorii interpretacjonistycznej. Myśl komunistyczna, w tym stanowisko ruchów do niej odwołujących się wobec wojny w Ukrainie, była bowiem próbą kreacji alternatywnej wobec dominującej narracji o świecie. Opierała się ona na odmiennych przesłankach interpretacyjnych procesów mających miejsce we współczesnym świecie, w tym różnych od dominujących wartościach politycznych i innych sposobach postrzegania interesów ekonomicznych współczesnych państw, interpretowanych w aspekcie klasowej wizji stosunków społecznych.

Marksizm-leninizm reprezentowany przez Inicjatywę Partii Komunistycznych i Robotniczych Europy

Inicjatywa Partii Komunistycznych i Robotniczych Europy (pełna nazwa: Initiative of Communist and Workers' Parties in order to study and elaborate European issues and to coordinate their activity, CWPE) została zainicjowana w 2013 roku w Brukseli przez europejskie partie komunistyczne o proveniencji marksistowsko-leninowskiej. Strukturę tę zapoczątkowało 29 partii. W 2022 roku tworzyło ją 30 organizacji europejskich¹.

W oświadczeniu opublikowanym 26 lutego 2022 roku, czyli 2 dni po rosyjskiej agresji na Ukrainę, przedstawiciele Inicjatywy nazwali agresję „niedopuszczalną”, ale o sprowokowanie jej jednocześnie oskarżyli Stany Zjednoczone, NATO i Unię Europejską. Konflikt ten określili mianem „imperialistycznego”, a jego przyczyną miała być konkurencja między kapitalistycznym blokiem państw zachodnich a kapitalistyczną Rosją o udziały w rynku gospodarczym, szlaki transportu energii i strefy wpływów. Dlatego Inicjatywa wzywała do odmowy poparcia zarówno dla rządów państw zachodnich, sprzyjających Ukrainie, „reakcyjnego rządu” w Kijowie, jak i burżuazji rosyjskiej².

W oświadczeniu wydanym w przeddzień święta pracy w 2022 roku komuniści analizowali, że przyczyną wybuchu wojny była imperialistyczna natura kapitalizmu i burżuazja rosyjska walcząca o swoje interesy z burżuazją państw zachodnich, „wbijającą swoje macki daleko w Europę i Azję”. Genezy wojny upatrywali w kontrrewolucji początku lat dwięćdziesiątych XX wieku, w wyniku której doszło do upadku systemów socjalistycznych, które do tej pory zapewniały pokojowe współistnienie różnych narodów i stworzyły podstawy do „wykorzenia wyzysku i nacjonalizmu”. W charakterystycznej dla ruchu marksistowsko-leninowskiego nowomowie ocenili, że z kapitalizmu rodzi się faszyzm i nacjonalizm, a jego ofiarą padają robotnicy³.

¹ Initiative of communist and workers' parties, *About us*, <https://www.initiative-cwpe.org/en/info/about/> (1.09.2022); Communist Party of Greece, *The Initiative of Communist and Workers' Parties of Europe was founded*, <https://inter.kke.gr/en/articles/The-INITIATIVE-of-Communist-and-Workers-Parties-of-Europe-was-founded/> (1.09.2022).

² Initiative of Communist and Workers' Parties of Europe, *Statement on the recent developments and the russian military invasion of Ukraine*, 26.02.2022, <https://www.initiative-cwpe.org/en/news/Statement-on-the-recent-developments-and-the-russian-military-invasion-of-Ukraine/> (19.06.2022).

³ Initiative of Communist and Workers' Parties of Europe, *Statement of the Secretariat of the European Communist Initiative on the 1st of May, the International Workers' Day*,

Z okazji rocznicy zakończenia II wojny światowej, co istotne, obchodzonej w dniu 9 maja, Inicjatywa wydała kolejne oświadczenie, w którym powtórzyła wcześniejsze subiektywne diagnozy. Dla niej II wojna światowa, podobnie, jak I wojna i wojna w Ukrainie, były wynikiem imperialistycznych sprzeczności i rywalizacji o ponowny podział rynków i stref wpływów. Socjalizm uznała za system gwarantujący pokój w Ukrainie wzorem okresu istnienia Związku Radzieckiego⁴.

Inicjatywę Partii Komunistycznych i Robotniczych Europy współtworzyły dwie organizacje rosyjskie. Pierwsza z nich to Rosyjska Komunistyczna Partia Robotnicza (Российская коммунистическая рабочая партия). Ukształtowała się ona w 2001 roku⁵. Początkowo funkcjonowała jako partia polityczna, a następnie jako organizacja niemająca statusu partii, także pod zmiennymi nazwami.

Treści przekazywane przez organy propagandowe tej organizacji wpiisywały się w narrację Kremla. Przykładem mogą być twierdzenia o wyzwoleniu Donbasu czy o ukraińskich przygotowaniach do wojny. W jednej z publikacji zaś komuniści analizowali, że w Ukrainie istnieje faszyzm. W obrazowy sposób przedstawiali też zbrodnie, które miały mieć miejsce w okresie poprzedzającym „wyzwolenie” Donbasu. Ich opis przedstawiał brutalność wroga, a jego drastyczność mogła wywołać jedynie negatywne emocje. Armię Ukrainy oskarżano o niszczenie i ostrzeliwanie miast i wsi, a stwierdzenia o tym, że ludność Donbasu witała wyzwolicieli nie były odosobnione⁶. W innej publikacji cytowano wypowiedź Aleksandra Chodakowskiego, jednego z przywódców samozwańczej Donieckiej Republiki Ludowej, który przekonywał, że optymalnym zadaniem separatystów powinna być „denazyfikacja i demilitaryzacja Ukrainy”, a następnie kontrola nad procesem jej odbudowy. W swojej wypowiedzi opiewał on „spokojną Ukrainę”, w której „wszystkie języki i narodowości otrzymają równe prawa”, gdzie „każda grupa etniczna będzie mogła kultywować swoje narodowe cechy”, gdzie „nie będzie manifestacji z pochodniami”

30.04.2022, <https://www.initiative-cwpe.org/en/news/STATEMENT-of-the-Secretariat-of-the-European-Communist-Initiative-on-the-1st-of-May-the-International-Workers-Day/> (19.06.2022).

⁴ Initiative of Communist and Workers' Parties of Europe, *Statement of Secretariat of the ECI on 9 May*, 6.05.2022, <https://www.initiative-cwpe.org/en/news/Statement-of-Secretariat-of-the-ECI-on-9-May/> (19.06.2022).

⁵ Российская Коммунистическая рабочая партия – Революционная (Российская) партия коммунистов, *За что борется РКРП-РПК*, <https://web.archive.org/web/20080328114801/http://www.rkrp-rpk.ru/index.php?action=faq#> (2.09.2022).

⁶ Н. Старый, *Размышления о войне. Мысли с Донбасса*, 15.06.2022, <https://tkrp-rpk.ru/2022/06/15/размышления-о-войне-мысли-с-донбасса/> (19.06.2022).

(kojarzonych z faszyzmem), gdzie na tablicach z nazwami ulic zamiast nazwiska Bandery pojawiają się nazwiska Koniewa lub Żukowa⁷. To jeden z przykładów konstruowania obrazu Ukrainy z perspektywy narracji wpisującej się w propagandę rosyjską. Niemniej jednak Rosyjska Komunistyczna Partia Robotnicza popierała „specjalną operację wojskową” o tyle, o ile wpisywała się ona w jej w strategiczne cele ideologiczne, których elementem była zarówno zmiana rządu Ukrainy na prorosyjski, jak i antykapitalizm oraz antyimperializm. Przykładem popierającym tę tezę jest opublikowanie przez nią oświadczenia marksistów z Komunistycznej Partii Rewolucyjnej Francji (Parti Communiste Révolutionnaire de France). Oskarżali oni NATO o podżeganie do wojny, a Unię Europejską o militaryzację, ale jednocześnie wzywali do walki z wszystkimi imperializmami⁸. Imperializm rosyjski był dla nich o tyle uzasadniony, o ile zmierzał do osiągnięcia celów antykapitalistycznych i antynazistowskich, a w ten sposób Ukraina przedstawiana była w rosyjskich mediach. Propagandę Rosyjskiej Komunistycznej Partii Robotniczej różni zatem od narracji Inicjatywy Partii Komunistycznych i Robotniczych Europy obarczanie winą za wojnę obu imperializmów (zachodniego i rosyjskiego) przez ostatnią z wymienionych organizacji i tłumaczenie imperializmu rosyjskiego przez rosyjskich komunistów. Niezależnie od tego w ich myśli dostrzegalna była supremacja pierwiastka nacjonalistycznego lub eurasyjatyckiego nad właściwym komunizmowi internacjonalizmem. To, jak i stosunek elit partyjnych do wojny, stał się przyczyną wewnętrznych sporów w organizacji i rozłamów.

Drugą rosyjską organizacją tworzącą Inicjatywę Partii Komunistycznych i Robotniczych Europy była Komunistyczna Partia Związku Radzieckiego (Коммунистическая Партия Советского Союза). Ukształtowała się ona w 2001 roku na tle konfliktów komunisty Olega Shenina z komunistami Giennadija Ziuganowa⁹. Była jedną z wielu organizacji działających pod taką nazwą. W późniejszym okresie działała na Białorusi.

Organizacja ta w swoim programie zapisała, że jest partią typu marksistowsko-leninowskiego, partią komunistycznych bolszewików. Stawia

⁷ А. Ходаковский: *Спокойная, тихая, мирная Украина — вот такой результат нам нужен*, 2.03.2022, <https://rkrp-rpk.ru/2022/03/02/александр-ходаковский-спокойная-ти/> (19.06.2022).

⁸ Parti Communiste Révolutionnaire de France, *Война на Украине: В ЕС милитаризация процветает*, 26.04.2022, <https://rkrp-rpk.ru/2022/04/26/война-на-украине-в-ес-милитаризация-пр/> (1.09.2022).

⁹ Е.В., *Οι εξελίξεις στην Ένωση Κομμουνιστικών Κομμάτων – ΚΚΣΕ*, <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=652582> (1.09.2022).

sobie za zadanie bycie rewolucyjną, bojową awangardą klasy robotniczej, chłopstwa robotniczego i inteligencji ludowej, walczącej o przywrócenie władzy radzieckiej jako zorganizowanej formy dyktatury proletariatu¹⁰.

Dokumentem, który obrazuje stanowisko tej organizacji wobec wojny w Ukrainie jest *Wspólne oświadczenie partii komunistycznych i robotniczych opracowane z komunistami Donbasu i Ukrainy*. Dominują w nim oskarżenia wobec armii ukraińskiej o prowadzenie niehumanitarnych ataków. Według komunistów żołnierze ukraińscy rozlokowani zostali w domach mieszkalnych, zaś o ostrzały dzielnic mieszkalnych oskarżani byli Rosjanie. Zdarzać się miały także przypadki ostrzeliwania przez Siły Zbrojne Ukrainy własnych terytoriów w celu oskarżenia wroga o te zbrodnie. Przedstawiciele Sił Zbrojnych Ukrainy mieliby planować akty sabotażu w zakładach przemysłowych wysokiego ryzyka, od zakładów przetwórstwa gazu i chemicznych po elektrownie jądrowe, w celu wywołania katastrof na dużą skalę, o dużej liczbie ofiar, celem obwiniania za to wroga. Oskarżono także nacjonalistów ukraińskich, którzy mieli posługiwać się symbolami nazistowskimi, o szczególne okrucieństwa wojenne. Oskarżono ukraiński rząd, określany mianem „reżimu nazistowskiego”, o wykorzystywanie zagranicznych najemników, głównie z Polski, Rumunii, Wielkiej Brytanii, Kanady, Gruzji i Stanów Zjednoczonych. Według komunistów, Ukraina planowała także zaopatrzenie się w broń jądrową, co usprawiedliwiać miało wypowiedzi przedstawicieli rosyjskich ośrodków decyzyjnych o konieczności przeprowadzenia w przyszłości nuklearnego uderzenia odwetowego na ośrodki decyzyjne w Ukrainie. Komuniści analizowali również, że zarówno Rosja, jak i NATO rozważały podział Ukrainy. W Polsce niektóre kręgi miałyby myśleć o zaborze zachodniej Ukrainy, w Rosji niektórzy chcieliby zwrotu jej historycznych ziem, zaś w Unii Europejskiej niektórzy politycy mieliby podnosić kwestię konieczności oddzielenia Obwodu Kaliningradzkiego od Federacji Rosyjskiej. Co istotne jednak, komuniści zauważali, że po obu walczących stronach (Rosja z sojusznikami i Ukraina z NATO) dostrzegalny był wzrost tendencji antykomunistycznych. Ponieważ antykomunizm jest cechą faszyzmu, komuniści przestrzegali przed rozwojem faszyzmu w obu obozach politycznych. Wnioskowali zatem, że wojna ma charakter międzyimperialistyczny, spowodowana została rywalizacją największych sił imperialistycznych kierowanych przez Stany Zjednoczone o dominację nad światem i pragnieniem stłumienia rosnących sił rosyjskiego imperializmu, wspieranego przez

¹⁰ Коммунистическая Партия Советского Союза, Программа КПСС, http://www.cpsu.by/docs/view/programma_kpss/ (19.06.2022).

Białoruś, częściowo Chiny i innych sojuszników. Jednakże wojna służąca ludności republik Donbasu dla komunistów miała sprawiedliwy i wyzwalający charakter. Dla Rosji, choć wojna miała charakter imperialistyczny, miała w dużej mierze charakter obronny, chroniący ją przed możliwym zagrożeniem ze strony NATO – czym komuniści tłumaczyli *de facto* atak Rosji na Ukrainę. Jednak państwo rosyjskie bronić miało interesów swojej klasy rządzącej i burżuazji. Komuniści ocenili też, że na Ukrainie działały jawnie faszystowskie siły, które były inicjowane i wspierane przez Zachód, który faktycznie już toczył wojnę ukraińskimi rękami z Rosją. Kraje NATO, na czele ze Stanami Zjednoczonymi, prowadzić miały faszystowską politykę zagraniczną. W oświadczeniu stwierdzono, że komuniści Rosji, Ukrainy, Donbasu, Białorusi oraz ich sojusznicy powinni wspierać działania na rzecz stłumienia faszyzmu i wyzwolenia od niego Donbasu i Ukrainy, ale jednocześnie powinni tłumaczyć winę zarówno rosyjskiego, jak i ukraińskiego kapitalizmu, a także rolę kontrrewolucji, która miała miejsce w Związku Radzieckim, w rozwoju analizowanych wydarzeń. Zgodnie z ich programem, tylko socjalizm gwarantuje zniszczenie faszyzmu i stworzenie świata bez wojen¹¹.

Z analizy tekstów publicystycznych i propagandowych, a także programów wymienionych dwóch organizacji komunistycznych, współtworzących Inicjatywę Partii Komunistycznych i Robotniczych Europy, wnioskować można, że traktowały one współczesny imperializm rosyjski jako narzędzie służące odtworzeniu państwa rosyjskiego w granicach zbliżonych do Związku Radzieckiego, a następnie odbudowie ZSRR jako państwa socjalistycznego, a w istocie państwa dyktatury partii komunistycznej. Choć podzielały one programowy antyimperializm Inicjatywy, to nie negowały instrumentalnej roli imperializmu rosyjskiego służącego przywróceniu socjalizmu.

Pod analizowanym oświadczeniem, opublikowanym przez rosyjskich komunistów, widniała także nazwa ukraińskiej organizacji komunistycznej – Front Pracy Ukrainy (Рабочий Фронт Украины). Jednakże Inicjatywę Partii Komunistycznych i Robotniczych Europy współtworzyła inna organizacja – Związek Komunistów Ukrainy (Союз комуністів України), aktywna głównie, choć nie tylko, we wschodniej części państwa, zmierza-

¹¹ Российская коммунистическая рабочая партия в составе КПСС, Коммунистическая рабочая организация ЛНР, Рабочий Фронт Донбасса, Рабочий Фронт Украины, Белорусская республиканская организация КПСС, Совместное заявление коммунистических и рабочих партий (подготовлено РКРП-КПСС совместно с коммунистами Донбасса и Украины), 6.07.2022, http://www.cpsu.by/news/o_situatsii_na_ukraine/ (2.09.2022).

jąca do odbudowy Związku Radzieckiego. Podobnie jak w innych przypadkach, narodowy charakter członkostwa w tej partii miał znaczenie drugorzędne.

Inicjatywę Partii Komunistycznych i Robotniczych Europy współtworzyła także Komunistyczna Partia Polski. Jednakże po tym, kiedy w 2020 roku Prokurator Generalny złożył do Trybunału Konstytucyjnego wnioski o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją celów i działalności KPP¹², partia ta ograniczyła aktywność publikacyjną. Z wcześniej publikowanych tekstów i dokumentów wydawanych jeszcze do 2021 roku można jednak wnioskować, że negowała ona istnienie NATO, określając Pakt Północnoatlantycki mianem imperialistycznego¹³, negatywnie oceniała Unię Europejską¹⁴ i politykę Stanów Zjednoczonych, a także krytycznie analizowała przemiany polityczne na świecie po 1989 roku¹⁵. Wpisuje się to w programowy antyimperializm Inicjatywy i przesłanie jej oświadczeń.

Tuż po upadku rządu Wiktora Janukowycza w lutym 2014 roku i w czasie trwania nielegalnej aneksji Krymu, polscy komuniści opublikowali stanowisko swojej partii potępiające „ingerencję polskich władz w wewnętrzne sprawy Ukrainy” i „wsparcie udzielane sprawcom zamachu stanu”. W opinii marksistów, na Ukrainie toczyć się miała kapitalistyczna gra o wpływy polityczne i gospodarcze. Opozycjoniści oskarżani byli o przygotowywanie przewrotu oraz finansowanie przez europejskie i amerykańskie fundacje i organizacje pozarządowe. Wywoływać mieli rozruchy i kierować protesty na tory szowinistyczne i nacjonalistyczne. Według partii, mieszkańcy Krymu mieli jednak prawo do zadecydowania o swojej przyszłości. Partia wypowiedziała się także przeciwko rusofobii, a polskiego premiera i ministra spraw zagranicznych określiła mianem marionetek wielkiego kapitału. Komuniści poparli protesty odbywające

¹² Prokuratura Krajowa, Dział Prasowy, *Wniosek Prokuratora Generalnego o delegalizację Komunistycznej Partii Polski*, 6.12.2020, <https://pk.gov.pl/aktualnosci/aktualnosci-prokuratury-krajowej/wniosek-prokuratora-generalnego-o-delegalizacje-komunistycznej-partii-polski/> (29.05.2021).

¹³ *Ludy muszą nasilić walkę z NATO i planami imperialistów – wspólne stanowisko partii komunistycznych i robotniczych*, 12.07.2021, <https://kom-pol.org/2021/07/12/ludy-musza-nasilic-walkę-z-nato-i-planami-imperialistow-wspolne-stanowisko-partii-komunistycznych-i-robotniczych/> (2.09.2022).

¹⁴ Zob. P. Malendowicz, *Międzynarodowe organizacje radykalnej lewicy wobec Unii Europejskiej. Analiza wybranych przykładów w kontekście pandemii SARS-CoV-2*, «Rocznik Integracji Europejskiej» 2021, nr 15, s. 169–180.

¹⁵ Zob. P. Malendowicz, *Reminiscencja marksizmu-leninizmu w XXI wieku? Przykład Komunistycznej Partii Polski i Polskiej Socjalistycznej Partii Robotniczej*, «Polityka i Społeczeństwo» 2021, nr 1 (19), s. 70–86.

się we wschodniej i południowej Ukrainie przeciwko oligarchom i prawicowym władzom wyłonionym w wyniku wydarzeń, które określili jako zamach stanu¹⁶.

Trockizm reprezentowany przez Międzynarodową Alternatywę Socjalistyczną

Międzynarodowa Alternatywa Socjalistyczna (International Socialist Alternative, ISA) powstała w 2020 roku z przekształcenia Komitetu na rzecz Międzynarodówki Robotniczej (Committee for a Workers' International, CWI) i po rozłamach w ruchu trockistowskim. Tworzyły ją partie i inne organizacje trockistowskie z ponad 30 państw¹⁷.

Międzynarodówka ta zdefiniowała swoje stanowisko wobec wojny w Ukrainie w oświadczeniu z kwietnia 2022 roku. Według przedstawicieli jej międzynarodowego komitetu wojna w Ukrainie stała się dowodem na to, że świat wkroczył w nową erę w stosunkach międzynarodowych. Jej kluczową cechą miał być rosnący imperialistyczny militarizm, któremu towarzyszy rozwój nacjonalizmu i podział świata na dwa przeciwstawne obozy imperialistyczne. Państwa imperialistyczne zwiększają zasoby swoich arsenałów, podczas gdy ludzkość stoi w obliczu egzystencjalnego kryzysu klimatycznego, wojna stanowi kolejną katastrofę ekologiczną, a kryzys ten ma miejsce w czasie pandemii Covid-19, która spowodowała śmierć milionów ludzi na świecie¹⁸.

Trockiści z Międzynarodowej Alternatywy Socjalistycznej podkreślili, że sprzeciwiają się inwazji rosyjskiego imperializmu na Ukrainę, poprzedzonej przemówieniem Władimira Putina, w którym obwinił bolszewików za istnienie Ukrainy i zaprzeczył historycznej rzeczywistości narodu ukraińskiego. Według nich reakcyjna inwazja Putina spowodowała katastrofę humanitarną. Popierali walkę narodu ukraińskiego przeciwko rosyj-

¹⁶ Komunistyczna Partia Polski, Krajowy Komitet Wykonawczy, *KPP potępia ingerencję polskich władz w wewnętrzne sprawy Ukrainy*, 8.03.2014, <https://kom-pol.org/2014/04/08/kpp-potepia-ingerencje-polskich-wladz-w-wewnetrzne-sprawy-ukrainy/> (2.09.2022).

¹⁷ Zob. P. Taaffe, *A Socialist World Is Possible. The History of the CWI*, London 2004; P. Malendowicz, *Ultralewica a współczesność. Idee, programy, praktyka*, Piła 2006, s. 22–23; International Socialist Alternative, *Who We Are*, <https://internationalsocialist.net/en/about> (2.09.2022).

¹⁸ International Socialist Alternative, *ISA International Committee Statement: War in Ukraine, The New Era and the Crisis of Capitalism*, 11.04.2022, <https://internationalsocialist.net/en/2022/04/isa-international-committee-statement> (3.09.2022).

skiej okupacji wojskowej, ale przeciwstawiali się reżimowi Wołodymyra Zeleńskiego, który – jak to określili – „wyraźnie nie jest faszystowski”, ale jest „reakcyjny”. Zarówno bowiem Putin, jak i Zeleński współpracować mieli ze skrajną prawicą we własnych krajach i na arenie międzynarodowej. Zdaniem trockistów Putin wspierał, a nawet finansował skrajnie prawicowe i faszystowskie partie w Europie, w tym Złoty Świt w Grecji i Front Narodowy we Francji, a Zeleński miał oprzeć się na neonazystowskim batalionie Azow¹⁹.

Trockiści sprzeciwili się również programowi amerykańskiego i szerzej – zachodniego imperializmu, który w ich opinii, poprzez NATO dążył do okrążenia Rosji i przyczynił się do stworzenia warunków do wybuchu wojny. Analizując możliwe scenariusze wojny, uznali oni, że możliwość konfliktu między NATO a Rosją stała się większa niż w jakimkolwiek momencie zimnej wojny między Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Radzieckim. Wskazali niebezpieczne okresy w czasie istnienia Związku Radzieckiego, takie jak kryzys kubański, ale w ich opinii, mimo okropieństw reżimu, Związek Radziecki nie był państwem imperialistycznym. Trockiści analizowali także możliwości rozwoju wydarzeń w kontekście polityki Chin i ich zaangażowania na Tajwanie, a także desperacji prezydenta Rosji, która może powodować dalszą eskalację działań militarnych. Oczekiwali jednak, że w dłuższej perspektywie czasowej wojna w Ukrainie, która została określona jako część międzyimperialistycznego konfliktu, zaostrzy sprzeczności klasowe, zdemaskuje „gangsteryzm kapitalistów” i zmobilizuje masy ponoszące koszty wojny do walki przeciwko armii rosyjskiej, ale i reżimowi prezydenta Ukrainy oraz ukraińskim skrajnie prawicowym grupom i milicjom. Według nich tylko solidarność klasy robotniczej może zapobiec proliferacji wojny, która zagraża ludzkości. Trockiści podkreślali, że tylko dzięki przejęciu władzy przez pracowników na arenie międzynarodowej, będzie można uniknąć wojny, konfliktów i niszczenia środowiska²⁰.

Polscy trockiści z Alternatywy Socjalistycznej, będącej częścią Międzynarodowej Alternatywy Socjalistycznej, opublikowali tłumaczenie analizowanego stanowiska²¹. Utożsamiając się z nim, wzywali także do solidarności z rosyjskimi aktywistami antywojennymi. Ich propaganda

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

²¹ Alternatywa Socjalistyczna, *Wojna na Ukrainie, Nowa Era i Kryzys Kapitalizmu*, 20.04.2022, <http://socjalizmxxi.nazwa.pl/mainsite/2022/04/20/wojna-na-ukrainie-nowa-era-i-kryzys-kapitalizmu/> (19.06.2022).

egzagerowała jednak siłę i znaczenie przeciwników wojny i reżimu w Rosji²².

Międzynarodową Alternatywę Socjalistyczną współtworzyła również organizacja rosyjska – Socjalistyczna Alternatywa (Социалистическая альтернатива). Podzielała ona cele międzynarodówki, a w programie głosiła, że „rozwój sprzeczności nieodłącznie związanych z kapitalistycznym sposobem produkcji, gigantyczna nierówność społeczna, niepewność egzystencji, bezrobocie lub zagrożenie nim mas robotniczych, uświadamiają ludziom, że jest możliwe przerwać błędne koło wojen, kryzysów, wyzysku i przemocy tylko przez rewolucję społeczną”²³.

W publikacji datowanej na dzień agresji rosyjskiej na Ukrainę, rosyjscy trockiści analizowali, że zamiarem Władimira Putina było przywrócenie Rosji statusu wielkiego mocarstwa światowego, utraconego wraz z upadkiem Związku Radzieckiego. W ich opinii wojny są częścią stosunków międzynarodowych, a mocarstwa imperialistyczne walczą o zasoby i rynki ekonomiczne. Putin rozpoczął wojnę, gdyż zdołał zgromadzić olbrzymie rezerwy walutowe, zbliżył się z Chinami, uzależnił Europę od rosyjskiego gazu, stłumił opozycję wewnętrzną i zastraszył zubożałych Rosjan represjami. Atakując Ukrainę, imperializm rosyjski rozpoczął przemiany w geopolityce Europy Wschodniej, która stała się strefą zainteresowania imperializmu zachodniego. Planował nie tylko zniszczyć naród ukraiński, ale także zastraszyć kraje Europy Wschodniej, które są członkami NATO. Według Socjalistycznej Alternatywy taka militarna polityka groziła wciągnięciem większej liczby krajów w konflikt i przedzeniem się lokalnej wojny w wojnę na pełną skalę między różnymi imperialistycznymi potęgami, czego Europa nie doświadczyła od zakończenia II wojny światowej²⁴.

²² Zob. Alternatywa Socjalistyczna, *20 maja: Dzień Międzynarodowej Solidarności z Rosyjskimi Aktywistami Antywojennymi!*, 17.05.2022, <http://socjalizmxxi.nazwa.pl/mainsite/2022/05/17/20-maja-dzien-miedzynarodowej-solidarnosci-z-rosyjskimi-aktywistami-antywojennymi/> (19.06.2022).

²³ Програма Соціалістическої Альтернативи, 3.11.2021, <https://socialist.news/about-us/program/> (3.09.2021).

²⁴ Соціалістическа альтернатива, Нет войне в Украине! Вернуть войска домой, 24.02.2022, <https://socialist.news/world/ukraine/stop-war/> (3.09.2022).

Socjalizm oddolny – myśl reprezentowana przez Międzynarodową Tendencję Socjalistyczną

Międzynarodowa Tendencja Socjalistyczna (International Socialist Tendency, IST) jest nurtem bazującym na myśli prekursorów i protagonistów marksizmu, a współcześnie na interpretacjach trockizmu Tony'ego Cliffa (Yigael Gluckstein). Nurt ten, choć nie stanowił międzynarodowej struktury organizacyjnej, ale sieć 30 grup z różnych części świata, kształtował się od końca lat siedemdziesiątych XX wieku²⁵.

Jeszcze przed rosyjską agresją socjaliści ocenili, że kryzys w Ukrainie zbliżył Europę do wojny. Dla obu bloków polityczno-gospodarczych – amerykańskiego i rosyjskiego – Ukraina miała być tylko „pionkiem w grze”. Według nich koncentrację wojsk na granicy z Ukrainą prezydent Rosji uzasadniał odwołując się do wielkoruskiej mitologii nacjonalistycznej o historycznych związkach Rosji z Ukrainą, a częściowo powtarzając swoje wieloletnie pretensje do amerykańskiej polityki rozszerzania NATO i Unii Europejskiej na Wschód. Dla socjalistów prawdą było jednak, że ekspansja NATO i Unii Europejskiej była napędzana przez administracje kolejnych amerykańskich prezydentów w celu rozszerzenia potęgi zachodniego imperializmu na obszar eurazjatycki. Jednakże w ich opinii także Putin nie był przyjacielem międzynarodowej klasy robotniczej. Przewodził represyjnemu neoliberalnemu reżimowi, odwoływał się do wielkoruskiego nacjonalizmu i uczestniczył w kolejnych wojnach. To jednak Stany Zjednoczone spowodowały eskalację kryzysu w Ukrainie²⁶.

Socjaliści sformułowali stanowisko wobec wojny w Ukrainie w dokumencie z marca 2022 roku. Według nich rosyjska inwazja na Ukrainę była aktem imperialistycznej agresji i pogwałceniem prawa narodu ukraińskiego do samostanowienia. Dla mocarstw imperialistycznych kierowanych przez Stany Zjednoczone i organizowanych za pośrednictwem NATO, miała być to wojna zastępcza przeciwko Rosji, będąca częścią międzyimperialistycznego konfliktu pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Rosją z ich sojusznikami. Socjaliści opowiedzieli się przeciwko obu imperialnym potęgom. Przestrzegali, że taka wojna może przerodzić się w wojnę nuklearną, a odpowiedzialność za taką perspektywę spoczywa na dwóch imperialistycznych antagonistach – Stanach Zjednoczonych i ich

²⁵ U. Ługowska, A. Grabski, *Trockizm. Doktryna i ruch polityczny*, Warszawa 2003, s. 167–168; P. Malendowicz, *Ultralewica a współczesność...*, s. 24–25; International Socialist Tendency, *About the IST*, <https://internationalsocialists.org/about> (3.09.2022).

²⁶ *IST statement on Ukraine crisis*, 16.02.2022, <https://internationalsocialists.org/announcements/ist-statement-on-ukraine-crisis> (19.06.2022).

sojusznikach, rozszerzających swoje wpływy na Wschód, w kierunku granic Rosji, w celu umocnienia dominacji w zachodniej Eurazji, oraz Rosji i jej sojusznikach, dążących do powstrzymania tego procesu poprzez wojnę²⁷.

Wzywali oni do zawieszenia broni, wycofania sił rosyjskich z Ukrainy, wycofania sił NATO z Europy Środkowej i Wschodniej, zaprzestania dostaw broni na Ukrainę oraz zakończenia sankcji wobec Rosji²⁸. Zestaw tych dezyderatów wpisuje się w postulaty innych międzynarodowych organizacji lewicy komunistycznej. Ich sformułowanie i upublicznienie wynika z przesłanek ideologicznych, zakładających pokojowe współistnienie narodów w świecie socjalistycznym. Jednocześnie jednak trockiści formułowali je, będąc przeświadczonymi o tym, że są one nieosiągalne w świecie kapitalistycznym. Z perspektywy narracji dominującej w świecie zachodnim postulaty te, szczególnie dotyczące zniesienia sankcji, mogły być ocenione jako naiwne, sztubackie albo infantylne, choć mogły również znajdować zrozumienie wśród społeczności zachodnich o predylekcjach pacyfistycznych, albo tych, wśród których wartości ekonomiczne dominowały nad prawami człowieka i wartościami niematerialnymi. Według socjalistów oddolnych poleganie na presji gospodarczej „rzekomo w celu pokojowego rzucenia Rosji na kolana” może doprowadzić do katastrofy, a sankcje i embargo są jedynie wstępnym etapem eskalacji wojny. Ta spowoduje ogromną cenę ekonomiczną, nie tylko dla ludności Ukrainy i Rosji: wzrosną ceny energii i żywności, wzrośnie inflacja, nasilą się migracje i wzrośnie liczba uchodźców. Konsekwencją wojny stała się także katastrofa ekologiczna²⁹.

Nurt Międzynarodowej Tendencji Socjalistycznej reprezentowany był także przez rosyjską Socjalistyczną Tendencję (Социалистическая тенденция). Jednakże w czerwcu 2022 roku zwróciła się ona z prośbą do Międzynarodowej Tendencji Socjalistycznej o to, aby nie traktować jej jako części sieci. Prośba ta podyktowana była różnicą w ocenie wojny w Ukrainie i koncepcji pomocy dla Ukrainy. Rosyjscy socjaliści uważali, że naród ukraiński powinien otrzymać międzynarodowe wsparcie, a dostawy broni z krajów zachodnich nie mogą być potępiane. W oświadczeniu Socjalistyczna Tendencja stwierdziła: „Jeśli chcemy, aby zwyciężyła dobrze wyposażona i liczna armia rosyjska, pozwalająca rosyjskiemu imperializmowi

²⁷ *International Socialist Tendency statement on the war in Ukraine*, 15.03.2022, <https://internationalsocialists.org/announcements/ist-statement-on-the-war-in-ukraine>, 1.07.2022.

²⁸ Tamże.

²⁹ Tamże.

i dyktaturze Putina zniewolić Ukrainę, w ogóle pozbawić ją jakiegokolwiek niepodległości i podporządkować naród ukraiński rosyjskiej kulturze, to musimy przeciwstawić się dostawom broni. Jeśli chcemy, aby uciskana strona ukraińska mogła sobie pozwolić na negocjacje z Rosją nie jako ‘poddanie się’, ale przynajmniej na równych zasadach, tak aby naród ukraiński miał możliwość obrony siebie i swojego kraju przed aspiracjami imperialistycznego drapieżnika, aby rosyjska bestia nie zniszczyła ukraińskich miast i wsi, ludności cywilnej i infrastruktury, wtedy będziemy zmuszeni w taki czy inny sposób przymknąć oko na dostawy broni z krajów NATO. Jednocześnie sprzeciwiamy się jakiegokolwiek bezpośredniej i aktywnej interwencji Stanów Zjednoczonych i ich sojuszników w konflikcie, tak jak sprzeciwiamy się reakcyjnemu rządowi Zeleńskiego. (...) Wierzymy, że narodowo-wyzwoleńcza strona konfliktu zbrojnego nadal w nim dominuje, dlatego uważamy Ukrainę za kraj z własnymi interesami politycznymi i podmiotowością. Jesteśmy przeciwni pacyfizmowi i obojętności w tej sprawie. Jeśli całkowite wyzwolenie Ukrainy i jej okupowanych terytoriów wymaga dalszego zaostrzenia konfliktu między nią a Rosją, to jeśli sami Ukraińcy tego pragną, poprzemy tę wojnę wyzwolenczą uciskanego ludu”³⁰.

Z kolei polska Pracownicza Demokracja, będąca częścią sieci, podzielała stanowisko jej międzynarodowych organów. Według niej atak Rosji na Ukrainę to nie „starcie cywilizacji i barbarzyństwa”, „wolnego świata” Zachodu i wschodniej despcji, co tożsame byłoby z narracją dominującą w świecie zachodnim. Wojna w Ukrainie wynika bowiem z natury imperializmu jako systemu rywalizacji mocarstw kapitalistycznych. Według publicysty Pracowniczej Demokracji, imperializm państw zachodnich nie może być usprawiedliwieniem dla inwazji Rosji, co jednak nie znaczy, że mocarstwa świata zachodniego, które dążyły do umacniania własnych wpływów i obecności militarnej w regionie, nie były częścią eskalacji prowadzącej do wojny. Ekspansja NATO na Wschód stała się być może obsesją Putina, ale nie była jego wymysłem. Zarówno Rosja, jak i państwa Zachodu były aktywną częścią tego systemu, walcząc od lat w Ukrainie o zyski i władzę. Inaczej niż rosyjscy aktywiści z Socjalistycznej Tendencji, polska Pracownicza Demokracja uznała, że odpowiedzią na inwazję Rosji nie może być wspieranie bloku mocarstw zachodnich, ale ruch sprzeciwu oparty na międzynarodowej solidarności pracowniczej i zwalczaniu militarizmu w każdym z rywalizujących mocarstw³¹.

³⁰ Социалистическая тенденция, Обращение к интернационалу, 9.06.2022, <https://www.socialisttendency.com/post/обращение-к-интернационалу> (3.09.2022).

³¹ F. Ilkowski, *Stop inwazji Rosji na Ukrainę – i wszystkim imperializmom*, 1.03.2022, <https://pracowniczademokracja.org/?p=8424> (19.06.2022).

Rozbieżności, które zaistniały w diagnozach, ocenach i koncepcjach rozwiązywania kryzysu w Ukrainie wpływały na osłabienie zatomizowanego ruchu radykalnej lewicy. Ruch trockistowski, albo szerzej – radykalnie lewicowy, cechowały permanentne rozłamy powodowane albo odmiennymi ocenami bieżących wydarzeń politycznych, albo ambicjami ich liderów i rozbieżnymi interpretacjami myśli prekursorów komunizmu. Warto jednak wskazać, że potępienie polityki państw zachodnich wobec Ukrainy, nawet przy jednoczesnym potępieniu imperializmu rosyjskiego przez międzynarodowe organizacje i sieci lewicy komunistycznej, może być wykorzystywane przez reżim oraz propagandę rosyjską i dalekosiężnie może wpływać na osłabienie narracji o wojnie, dominującej w świecie zachodnim. Z drugiej strony jednak, rozłamy w strukturach międzynarodowych ruchu lewicy komunistycznej mogą wprowadzać chaos w percepcji jej przekazu i osłabiać jej efekt.

Nurt spartakusowski – myśl reprezentowana przez Międzynarodową Ligę Komunistyczną – Czwarto-Międzynarodówkową

„Spartakusowcy” to nurt lewicy rewolucyjnej reprezentowany przez Międzynarodową Ligę Komunistyczną – Czwarto-Międzynarodówkową (International Communist League – Fourth Internationalist, ICL-FI). To tendencja w trockizmie, która pod tą nazwą ukształtowała się w 1989 roku. W 2022 roku tworzyło ją 11 organizacji z centrum politycznym w Stanach Zjednoczonych³². Nurt ten wyróżniał się obroną współczesnych „zdeformowanych państw robotniczych”, jak Chiny, Kuba i Korea Północna, przed „wewnętrznymi kontrrewolucjami i imperialistycznymi agresjami”³³, co może powodować wątpliwości dotyczące pozycjonowania go w myśli trockistowskiej.

W oświadczeniu Międzynarodowej Ligi Komunistycznej z lutego 2022 roku, opublikowanym przez Międzynarodowy Komitet Wykonawczy Ligi mieszczący się w Stanach Zjednoczonych, spartakusowcy uznali, że inwazja Rosji na Ukrainę została sprowokowana trwającą od dziesięcioleci ekspansją na Wschód NATO i Unii Europejskiej pod przywództwem USA. W ich opinii Rosja zakwestionowała w ten sposób wyłączone

³² International Communist League – Fourth Internationalist, <https://www.icl-fi.org/directory/index.html> (4.09.2022).

³³ P. Malendowicz, *Ultralewica a współczesność...*, s. 26.

prawa do hegemonii Zachodu w Europie Wschodniej. Uznali, że wojna była konfliktem o strefę wpływów między blokami imperialistycznymi, a ukraiński rząd walczył nie o wyzwolenie Ukrainy, ale był marionetką imperialistycznych potęg NATO i Unii Europejskiej, z którymi został związany od czasu – jak to określili – zamachu stanu z 2014 roku. Dlatego spartakusowcy popierali „wyzwolenie” Doniecka i Ługańska, a także opowiedzieli się za mobilizacją ukraińskich robotników, aby ci sprzeciwili się sankcjom i pomocy wojskowej dla Ukrainy. Postulowali „obrócenie” tej wojny – wojny między dwoma klasami kapitalistycznymi – w wojnę domową, w której robotnicy obaliliby obie klasy kapitalistyczne³⁴.

Już w 2014 roku spartakusowcy uznali, że Krym jest rosyjski. Według nich, niemal wszyscy głosujący w referendum w sprawie odłączenia Krymu od Ukrainy, opowiedzieli się za takim rozwiązaniem i przyłączeniem Krymu do Rosji. Jednak z wolą ludności Krymu „zachodni imperialiści” mieli się nie liczyć. Interwencja rosyjska na Krymie była w ich tłumaczeniu odpowiedzią na obalenie rządu w Kijowie, gdzie skorumpowanego prorosyjskiego prezydenta Wiktora Janukowycza obalił prawicowy pucz z faszystami na czele, mający poparcie Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej. Dlatego wojsko rosyjskie z pomocą miejscowych sił „samoobrony” opanowało Autonomiczną Republikę Krymu. Zdaniem spartakusowców ludność Krymu miała prawo do samostanowienia, w tym podjęcia decyzji o niepodległości kraju lub jego wcieleniu do Rosji. Poparli oni zatem rosyjską interwencję na Krymie, a przeniesienie Krymu do Ukrainy uznali za „błąd administracyjny” rządu Nikity Chruszczowa, dokonany wbrew historii, jak i składowi narodowościowemu i używanym tam językom³⁵.

Spartakusowcy już w latach 2014–2015 sprzeciwiali się sankcjom nakładanym na Rosję i apelowali o prawo do samostanowienia ludności w Doniecku i Ługańsku. Oświadczyli: „Stanowisko to jest wyrazem naszego poparcia demokratycznego prawa do narodowego samostanowienia, tzn. prawa ludów do połączenia się lub separacji. Jak podkreślał przywódca bolszewików Lenin, uznanie prawa do samookreślenia ma zasadnicze znaczenie dla zwalczania antagonizmów narodowych i stworzenia warunków, gdzie ludzie pracy z różnych narodów mogą naocznie

³⁴ International Communist League – Fourth Internationalist, *Ukrainian, Russian Workers: Turn the Guns Against Your Rulers!*, «Spartacist. An Organ of Revolutionary Marxism» 2022, no 67, s. 3–4.

³⁵ *Krym jest rosyjski*, «Platforma Spartakusowców» 2014, nr 18, <https://www.icl-fi.org/polski/platforma/ps18/krym.html> (4.09.2022).

przekonać się, że ich rzeczywistym wrogiem są wyzyskujący ich aktualnie kapitaliści, że ludzie pracy nie są wrogami sobie nawzajem”³⁶.

Specyficzna narracja spartakusowców wynikała z interpretacji myśli marksistowsko-leninowskiej, w jej radykalnym wymiarze. Omijała kwestie manipulacji i form przemocy stosowanej w procesie podejmowania decyzji, a także kwestie prawa międzynarodowego. Te miałyby być wynikiem narzucenia przez klasę posiadaczy wzorców narracyjnych społeczeństwu zachodnim, a także prawa stanowionego w ich interesie. Radykalna interpretacja leninizmu stanowiła także podstawę dla Międzynarodowej Ligi Komunistycznej, do obrony Związku Radzieckiego przed „kontrrewolucją kapitalistyczną”. Choć został on skrytykowany za rządy „stalinowskiej biurokracji”, to broniony był przez nich za zdobycze społeczne Rewolucji Październikowej w 1917 roku, kierowanej przez bolszewików Włodzimierza Lenina³⁷.

Powyższe oceny podzielane były przez Spartakusowską Grupę Polski, istniejącą w latach 1990–2001, której próba reaktywacji miała miejsce w 2007 roku. Organizacje spartakusowców nie powstały natomiast w Rosji i Ukrainie, ale ich publikacje ukazywały się także w języku rosyjskim.

Nurt maoizmu pozachińskiego

Pozachiński maoizm nie był reprezentowany w analizowanym okresie przez organizację międzynarodową. W latach 1984–2007 istniał wprawdzie Międzynarodowy Ruch Rewolucyjny (Revolutionary Internationalist Movement, RIM), ale próby jego reaktywacji nie powiodły się³⁸. Stanowisko maoistów wobec wojny w Ukrainie można jednak odtworzyć na podstawie analizy dokumentów krajowych ugrupowań. Prowadzi ona do wniosku, że jest ono względnie jednolite, choć problematyka wojny nie stanowiła w maoizmie istotnego składnika myśli.

Powstała w Stanach Zjednoczonych w 2020 roku Maoistowska Unia Komunistyczna (Maoist Communist Union, MCU) wzywała do potępienia nie tylko rosyjskiej inwazji na Ukrainę, ale i imperializmu Stanów Zjednoczonych. Według niej agresywna ekspansja Stanów Zjednoczonych

³⁶ *Imperialiści zaogniają rzeź na Ukrainie wschodniej*, «Platforma Spartakusowców» 2015, nr 19, <https://www.icl-fi.org/polski/platforma/ps19/ukrainie.html> (4.09.2022).

³⁷ Tamże.

³⁸ J. Steinberg, *RIM: London's narco-terrorist international*, «Executive Intelligence Review» 1995, vol. 22, no. 46, s. 1–14; *Declaration the Revolutionary Internationalist Movement*, 1984, <http://bannedthought.net/International/RIM/index.htm> (4.09.2022).

w regionie przyspieszyła kryzys i sprowokowała Rosję do inwazji. Maoiści zaznaczali jednak, że nie usprawiedliwia to inwazji Rosji, która jest rażącym aktem agresywnej ekspansji i sprowadza na Ukraińców nowe formy nieszczęścia i cierpienia. Uznali oni, że twierdzenie rosyjskiego rządu o tym, że wspierał separatystyczne rządy Doniecka i Ługańska w obronie osób mówiących po rosyjsku, było częściowo prawdziwe. Jednakże inwazja, która objęła bombardowanie wielu rosyjskojęzycznych miast, temu zaprzeczyła. W ich opinii słowa Putina o „fikcyjności” istnienia Ukrainy jako państwa oraz o jednym narodzie rosyjskim, dowodzić miały, że nie tylko obawy przez ekspansją NATO na Wschód czy interesy ekonomiczne przesądziły o rosyjskiej agresji, ale „głęboko zakorzeniona rosyjska ideologia szowinistyczna i imperialistyczna”. Maoiści przekonywali, że przyszłość Ukrainy jako członka kapitalistycznej Unii Europejskiej nie musi być wcale pomyślna. Podawali przykład Polaków i Rumunów, którzy zatrudniani byli jako robotnicy w państwach unijnych, pracując w niegodnych warunkach. Państwo amerykańskie było oskarżane przez maoistów o zbrojenie i szkolenie grup neonazistowskich w Ukrainie, a klasa rządząca w Stanach Zjednoczonych o promowanie rusofobii i mentalności z czasów zimnej wojny³⁹.

Z kolei maoiści z Komunistycznej Partii Grecji (marksistowsko-leninowskiej) (Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας <μαρξιστικό-λενινιστικό>), powstałej w 1976 roku, w oświadczeniu wydanym w dniu rosyjskiej agresji na Ukrainę przestrzegali przed rozprzestrzenieniem się wojny na cały świat. Wskazywali, że rząd Wołodymyra Zeleńskiego traktowany był przez Stany Zjednoczone instrumentalnie. Z kolei Władimir Putin w celu uprawomocnienia inwazji na Ukrainę i obrony interesów rosyjskiej burżuazji ukształtowanej po upadku Związku Radzieckiego, przyczyniał się do rozwoju rosyjskiego imperialnego nacjonalizmu. Maoiści ocenili także, że narody rosyjski i ukraiński były wykorzystywane jako „mięso armatnie” niesprawiedliwej i reakcyjnej wojny⁴⁰.

W innym dokumencie analizowali, że celem Stanów Zjednoczonych była dominacja nad światem, a osiągnięciu tego celu służyć miało militarne i finansowe okrażenie Rosji. Według greckich maoistów dlatego

³⁹ Maoist Communist Union, *Russia's Invasion of Ukraine, the Maneuvers of the U.S. Ruling Class, and Some Key Tasks for U.S. Communists*, 28.03.2022, <https://www.bannedthought.net/USA/MCU/statements/mcu-russian-invasion-ukraine-statement.pdf> (4.09.2022).

⁴⁰ Communist Party of Greece (marxist-leninist), *Raise our voices...*, 24.02.2022, <https://kkeml.gr/raise-our-voices-in-mass-condemnation-of-the-new-us-russia-war-carnage-no-to-the-new-bloody-imperialist-plans-no-involvement-of-our-country-in-the-war-out-with-nato-and-its-military-bases-from-greece/> (4.09.2022).

Amerykanie mieli wywierać presję na włączenie Ukrainy do NATO oraz utrwalali obecność w Europie na poziomie militarnym, finansowym i politycznym. Miało to także służyć wywieraniu nacisków na ich sojuszników w celu izolacji Rosji. Również jednak Rosja została oceniona przez maoistów jako potęga imperialistyczna, która chciała zapobiec przystąpieniu Ukrainy do Unii Europejskiej. Jednakże uznanie niepodległości Donbasu i Ługańska prowadzić miało narody ku dalszym cierpieniom w wyniku uzależnienia od Rosji. Celem polityki rosyjskiej było także spowodowanie wyłomu w stosunkach amerykańsko-europejskich i zapobieżenie przyjęciu Ukrainy do NATO. Według maoistów w tych działaniach Chiny stały się taktycznym sojusznikiem rosyjskiego imperializmu⁴¹.

Podsumowanie

Stanowiska ruchów radykalnej lewicy wobec wojny w Ukrainie nie były jednolite. Ich zróżnicowanie było konsekwencją różnic ideologicznych tworzących podstawę ich myśli politycznej, a wpływ na nie miał kontekst polityczny i otoczenie narracyjne, w których organizacje te działały. Organizacje radykalnie lewicowe krytykowały wojnę w Ukrainie, traktując ją jako konflikt interesów między klasami kapitalistów w Rosji i w państwach zachodnich, w tym przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych. Zgodnie z założeniami marksizmu, trockizmu i maoizmu, klasy te miały dążyć do poszerzenia lub utrwalenia swoich stref wpływów. Jednakże w komunikatach niektórych organizacji dominowało obarczanie winą Stanów Zjednoczonych i ich sojuszników o sprowokowanie inwazji rosyjskiej na Ukrainę. Rosja w ten sposób miała chronić swoją strefę wpływu przed Stanami Zjednoczonymi, NATO i Unią Europejską. Takie stanowisko może być odczytywane jako tłumaczące politykę agresji, jako politykę obronną Rosji. Nie wpływało ono jednak na perspektywne analizy, w których Rosja była oceniana jako państwo kapitalistyczne, którego klasa rządząca winna zostać odsunięta od władzy w drodze rewolucji proletariackiej. Zajęcie części Ukrainy albo jej „wyzwolenie” od władzy rządu Ukrainy, określanego najczęściej mianem reakcyjnego lub nazistowskiego, traktowane było niekiedy instrumentalnie. Służyć miało w przyszłości odbudowie Związku Radzieckiego jako państwa socjalistycznego. Tylko

⁴¹ Communist Party of Greece (marxist-leninist), *Peoples do not need “protectors”. Out with the imperialists from Ukraine!*, 23.02.2022, <https://www.bannedthought.net/Greece/CPG-ML/2022/Ukraine-PeoplesDoNotNeedProtectors-220223.pdf> (4.09.2022).

niektóre organizacje lewicy komunistycznej opowiadały się za wsparciem Ukrainy dostawami broni, zwykle bowiem radykalna lewica wzywała do zwrócenia się robotników ukraińskich i rosyjskich przeciwko swoim władzom, a także do wstrzymania działań wojennych, w wyniku których największych cierpień doświadcza proletariat.

Przekaz organizacji radykalnej lewicy był próbą podjęcia działań na rzecz zaistnienia alternatywnej wobec dominującej narracji o wojnie. Radykalna lewica komunistyczna stanowiła jednak siłę polityczną o niewpływowym znaczeniu, choć jej komunikaty – długotrwałe, permanentne, padające na podatny grunt społeczeństwa konsumpcyjnego, niechętnego do wyrzeczeń – mogły powodować wyłomy w dominującej narracji o wojnie. Z drugiej strony jednak, przekaz ten był niespójny, skażony wewnętrznymi sporami ideologicznymi i oparty na niezrozumiałej powszechnie nowomowie ideologicznej. Nie wpływało to zatem na zmiany w narracji o świecie właściwej społeczeństwom europejskim i amerykańskim.

Bibliografia

- Alternatywa Socjalistyczna, *20 maja: Dzień Międzynarodowej Solidarności z Rosyjskimi Aktywistami Antywojennymi!*, 17.05.2022, <http://socjalizmxxi.nazwa.pl/mainsite/2-022/05/17/20-maja-dzien-miedzynarodowej-solidarnosci-z-rosyjskimi-aktywistami-antywojennymi/> (19.06.2022).
- Alternatywa Socjalistyczna, *Wojna na Ukrainie, Nowa Era i Kryzys Kapitalizmu*, 20.04.2022, <http://socjalizmxxi.nazwa.pl/mainsite/2022/04/20/wojna-na-ukrainie-nowa-era-i-kryzys-kapitalizmu/> (19.06.2022).
- Communist Party of Greece (marxist-leninist), *Peoples do not need “protectors”. Out with the imperialists from Ukraine!*, 23.02.2022, <https://www.bannedthought.net/Greece/CPG-ML/2022/Ukraine-PeoplesDoNotNeedProtectors-220223.pdf> (4.09.2022).
- Communist Party of Greece (marxist-leninist), *Raisce our voices...*, 24.02.2022, <https://kkeml.gr/raise-our-voices-in-mass-condemnation-of-the-new-us-russia-war-carnage-no-to-the-new-bloody-imperialist-plans-no-involvement-of-our-country-in-the-war-out-with-nato-and-its-military-bases-from-greece/> (4.09.2022).
- Communist Party of Greece, *The Initiative of Communist and Workers’ Parties of Europe was founded*, <https://inter.kke.gr/en/articles/The-INITIATIVE-of-Communist-and-Workers-Parties-of-Europe-was-founded/> (1.09.2022).
- Declaration the Revolutionary Internationalist Movement*, 1984, <http://bannedthought.net/International/RIM/index.htm> (4.09.2022).
- E.B., *Οι εξελίξεις στην Ένωση Κομμουνιστικών Κομμάτων – ΚΚΣΕ*, <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=652582> (1.09.2022).
- Ilkowski F., *Stop inwazji Rosji na Ukrainę – i wszystkim imperializmom*, 1.03.2022, <https://pracowniczademokracja.org/?p=8424> (19.06.2022).
- Imperialiści zaogniają rzeź na Ukrainie wschodniej*, «Platforma Spartakusowców» 2015, nr 19, <https://www.icl-fi.org/polski/platforma/ps19/ukraine.html> (4.09.2022).

- Initiative of Communist and Workers' Parties of Europe, *Statement on the recent developments and the russian military invasion of Ukraine*, 26.02.2022, <https://www.initiative-cwpe.org/en/news/Statement-on-the-recent-developments-and-the-russian-military-invasion-of-Ukraine/> (19.06.2022).
- Initiative of Communist and Workers' Parties of Europe, *Statement of the Secretariat of the European Communist Initiative on the 1st of May, the International Workers' Day*, 30.04.2022, <https://www.initiative-cwpe.org/en/news/STATEMENT-of-the-Secretariat-of-the-European-Communist-Initiative-on-the-1st-of-May-the-International-Workers-Day/> (19.06.2022).
- Initiative of Communist and Workers' Parties of Europe, *Statement of Secretariat of the ECI on 9 May*, 6.05.2022, <https://www.initiative-cwpe.org/en/news/Statement-of-Secretariat-of-the-ECI-on-9-May/> (19.06.2022).
- Initiative of communist and workers' parties, *About us*, <https://www.initiative-cwpe.org/en/info/about/> (1.09.2022).
- International Communist League – Fourth Internationalist, <https://www.icl-fi.org/directory/index.html> (4.09.2022).
- International Communist League – Fourth Internationalist, *Ukrainian, Russian Workers: Turn the Guns Against Your Rulers!*, «Spartacist. An Organ of Revolutionary Marxism» 2022, no 67.
- International Socialist Alternative, *ISA International Committee Statement: War in Ukraine, The New Era and the Crisis of Capitalism*, 11.04.2022, <https://internationalsocialist.net/en/2022/04/isa-international-committee-statement> (3.09.2022).
- International Socialist Alternative, *Who We Are*, <https://internationalsocialist.net/en/about> (2.09.2022).
- International Socialist Tendency statement on the war in Ukraine*, 15.03.2022, <https://internationalsocialists.org/announcements/ist-statement-on-the-war-in-ukraine>, 1.07.2022.
- International Socialist Tendency, *About the IST*, <https://internationalsocialists.org/about> (3.09.2022).
- IST statement on Ukraine crisis*, 16.02.2022, <https://internationalsocialists.org/announcements/ist-statement-on-ukraine-crisis> (19.06.2022).
- Komunistyczna Partia Polski, Krajowy Komitet Wykonawczy, *KPP potępia ingerencję polskich władz w wewnętrzne sprawy Ukrainy*, 8.03.2014, <https://kom-pol.org/2014/04/08/kpp-potepia-ingerencje-polskich-wladz-w-wewnetrzne-sprawy-ukrainy/> (2.09.2022).
- Krym jest rosyjski, «Platforma Spartakusowców» 2014, nr 18, <https://www.icl-fi.org/polski/platforma/ps18/krym.html> (4.09.2022).
- Ludy muszą nasilić walkę z NATO i planami imperialistów – wspólne stanowisko partii komunistycznych i robotniczych*, 12.07.2021, <https://kom-pol.org/2021/07/12/ludy-musza-nasilic-walke-z-nato-i-planami-imperialistow-wspolne-stanowisko-partii-komunistycznych-i-robotniczych/> (2.09.2022).
- Ługowska U., Grabski A., *Trochizm. Doktryna i ruch polityczny*, Warszawa 2003.
- Malendowicz P., *Międzynarodowe organizacje radykalnej lewicy wobec Unii Europejskiej. Analiza wybranych przykładów w kontekście pandemii SARS-CoV-2*, «Rocznik Integracji Europejskiej» 2021, nr 15.
- Malendowicz P., *Reminiscencja marksizmu-leninizmu w XXI wieku? Przykład Komunistycznej Partii Polski i Polskiej Socjalistycznej Partii Robotniczej*, «Polityka i Społeczeństwo» 2021, nr 1 (19).
- Malendowicz P., *Ultralewica a współczesność. Idee, programy, praktyka*, Piła 2006.

- Maoist Communist Union, *Russia's Invasion of Ukraine, the Maneuvers of the U.S. Ruling Class, and Some Key Tasks for U.S. Communists*, 28.03.2022, <https://www.bannedthought.net/USA/MCU/statements/mcu-russian-invasion-ukraine-statement.pdf> (4.09.2022).
- Parti Communiste Révolutionnaire de France, *Война на Украине: В ЕС милитаризация процветает*, 26.04.2022, <https://rkrp-rpk.ru/2022/04/26/война-на-украине-в-ес-милитаризация-пр/> (1.09.2022).
- Prokuratura Krajowa, Dział Prasowy, *Wniosek Prokuratora Generalnego o delegalizację Komunistycznej Partii Polski*, 6.12.2020, <https://pk.gov.pl/aktualnosci/aktualnosci-prokuratury-krajowej/wniosek-prokuratora-generalnego-o-delegalizacje-komunistycznej-partii-polski/> (29.05.2021).
- Steinberg J., *RIM: London's narco-terrorist international*, «Executive Intelligence Review» 1995, vol. 22, no. 46.
- Taaffe P., *A Socialist World Is Possible. The History of the CWI*, London 2004.
- Александр Ходаковский: «Спокойная, тихая, мирная Украина – вот такой результат нам нужен», 2.03.2022, <https://rkrp-rpk.ru/2022/03/02/александр-ходаковский-спокойная-ти/> (19.06.2022).
- Коммунистическая Партия Советского Союза, *Программа КПСС*, http://www.cpsu.by/docs/view/programma_kpss/ (19.06.2022).
- Программа Социалистической Альтернативы, 3.11.2021, <https://socialist.news/about-us/program/> (3.09.2021).
- Российская Коммунистическая рабочая партия – Революционная (Российская) партия коммунистов, *За что борется РКРП-РПК*, <https://web.archive.org/web/20080328114801/http://www.rkrp-rpk.ru/index.php?action=faq#> (2.09.2022).
- Российская коммунистическая рабочая партия в составе КПСС, *Коммунистическая рабочая организация ЛНР, Рабочий Фронт Донбасса, Рабочий Фронт Украины, Белорусская республиканская организация КПСС, Совместное заявление коммунистических и рабочих партий (подготовлено РКРП-КПСС совместно с коммунистами Донбасса и Украины)*, 6.07.2022, http://www.cpsu.by/news/o_situatsii_na_ukraine/ (2.09.2022).
- Социалистическая альтернатива, *Нет войне в Украине! Вернуть войска домой*, 24.02.2022, <https://socialist.news/world/ukraine/stop-war/> (3.09.2022).
- Социалистическая тенденция, *Обращение к интернационалу*, 9.06.2022, <https://www.socialisttendency.com/post/обращение-к-интернационалу> (3.09.2022).
- Старый Н., *Размышления о войне. Мысли с Донбасса*, 15.06.2022, <https://rkrp-rpk.ru/2022/06/15/размышления-о-войне-мысли-с-донбасса/> (19.06.2022).